

MASARYKOVA UNIVERZITA

Pedagogická fakulta

Katedra historie

**Vratislav Hladiš – odpůrce, pomahač i oběť komunistického režimu.
Sonda do agenturní práce Státní bezpečnosti v prvních letech po Únoru.**

Brno 2010

Vypracoval: Bc. Libor Bílek

Úvod

Tajní spolupracovníci komunistické tajné policie – Státní bezpečnosti (StB) – přitahují už dlouhou dobu pozornost odborné i laické veřejnosti. V tisku probíhají vzrušené debaty, která známá osobnost ‚byla‘ nebo ‚nebyla‘ agentem, zda tento člověk ‚spolupracoval‘ nebo ‚nespolupracoval‘, nebo jestli ‚udával‘ či ‚neudával‘.

Od sdělovacích prostředků pochopitelně nemůžeme očekávat příliš seriózní zhodnocení dané problematiky nebo její alespoň přibližně pravdivý popis. Tento úkol (naštěstí?) zůstává historikům. Předkládaná studie se snaží přispět k poznání způsobu agenturní práce Státní bezpečnosti v prvních letech existence komunistického režimu v Československu. Na základě příběhu jednoho tajného spolupracovníka uherskohradištské StB se pokouší nastínit fungování tajných spolupracovníků Státní bezpečnosti po ‚faktografické‘ stránce – jak byli spolupracovníci získáváni, jak vypadala jejich činnost a podobně. Autor považoval za nutné nastínit nejprve problematiku využívání práce agentů v rámci celé StB a do tohoto rámce potom zasadit příběh V. Hladiše.

Dodejme ještě, že práce se cíleně předem vzdává všech mravních soudů. Autor je ponechává výhradně na čtenáři. Záleží tak čistě na něm, jak se z pohledu dnešní svobodné a bezpečné doby bude dívat na jednání osob, vyličené na následujících stránkách. Čtenář by neměl zapomínat, že veškeré lidské jednání je do jisté míry předurčováno a spoluvytvářeno danými dějinnými okolnostmi a specifickou atmosférou doby. O prvních letech po únorovém komunistickém puči to platí dvojnásob.

Tajní spolupracovníci Státní bezpečnosti v letech 1945 – 1949

Síť tajných spolupracovníků a informátorů byla jedním z hlavních nástrojů, který Státní bezpečnost používala v boji proti odpůrcům komunistické strany a jejího režimu. Tato síť, nazývaná agentura, byla vedle sledování, zpravodajské techniky a zpravodajské evidence jednou ze čtyř základních prostředků vnitřního zpravodajství – tzv. kontrarozvědky. Kontrarozvědka zaměřovala svou činnost proti nepřátelským akcím rozvědných služeb nepřátelských států a proti jimi využívaných organizací a osob. Měla také odhalovat a likvidovat pokusy o rozvratné snahy, jejichž nositeli byli Češi nebo Slováci. Kontrarozvědka spolu s rozvědkou tvořila součást zpravodajství (později nazývané pod vlivem sovětské terminologie „operativa“).¹

---

¹ Jiřina DVOŘÁKOVÁ, *Státní bezpečnost v letech 1945 – 1953 (Organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek)*, Praha 2007, s. 13 – 14.

Agentura byla v Československu využívána zpravodajskými organizacemi už dlouho před únorem 1948. Jednalo se především o součásti ministerstva vnitra, které se později podílely na vytvoření Státní bezpečnosti, o zpravodajské útvary ministerstva obrany a o některé orgány lidosprávy. Ve třetím případě se jednalo o tzv. Zemské odbory bezpečnosti (ZOB), které existovaly při zemských národních výborech v Čechách, na Moravě a při expozituře zemského národního výboru v Ostravě. ZOB byly zcela pod kontrolou komunistické strany a jejich převedení do kompetence ministerstva vnitra v roce 1947 se stalo důležitým krokem k naprostému ovládnutí tajné policie komunisty.²

Od samotného vzniku sítě tajných spolupracovníků existovaly požadavky, aby se z agentury stala skutečně masová instituce, která by dokázala kontrolovat veškeré dění ve státě a celou společnost: „*Spolupracovníci se získávají ze všech vrstev národa, abychom ze všech povolání a míst dostávali zprávy, které by nám poskytly věrný obraz skutečnosti*“.³

Už před únorem 1948 se čelní představitelé StB, v podstatě bez výjimky komunisté, cílevědomě snažili agenturní síť rozvíjet. Cílem byl růst nejen kvantitativní (navyšování počtu spolupracovníků), ale také kvalitativní (vyspělejší řízení činnosti agentů a vyšší hodnota získaných zpráv). Agentura byla považována za „*nejostřejší a nejúčinnější zbraň proti třídnímu nepříteli*“.⁴ Její největší výhoda spočívala přirozeně v tom, že umožňovala odhalovat aktivní, skryté i potenciální odpůrce režimu v ideálním případě ještě před tím, než začali s vlastní nepřátelskou činností.

Snahy o další budování agenturní sítě se dařilo uskutečňovat jen pomalu a obtížně. V měsících následujících po Únoru byly sice navýšeny počty tajných spolupracovníků, avšak po kvalitativní stránce agenturní síť stagnovala. Mezi spolupracovníky stále převažovali zejména členové komunistické strany, případně osobní známí tzv. řídicích orgánů (tedy příslušníků StB řídicích činností tajných spolupracovníků), což značně předurčovalo obsah získaných zpráv. Na druhou stranu však pokračovalo úsilí získávat spolupracovníky také z „nepřátelského prostředí“, tedy například mezi bývalými členy ostatních předúnorových stran.

Pro zvýšení účinnosti agenturní sítě byla v únoru 1948 na pražském centrálním útvaru StB zřízena tzv. agenturní centrála (AC), která měla shromažďovat a zpracovávat poznatky získané právě agenturní cestou. Ukládány zde měly být také vázací návrhy (tj. návrhy k

---

² Tamtéž, s. 35 – 36.

³ Pavel ŽÁČEK: „*Ostrá zbraň*“ *Státní bezpečnosti. Spolupracovníci StB ve směrnících pro agenturně operativní práci 1947 – 1989*, in: *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968 – 1989*, (ed.) P. Blažek, Praha 2005, s. 165 – 166.

⁴ Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), f. A 3/1 Správa vyšetřování StB FMV, inv. j. 87, Tajný rozkaz ministra národní bezpečnosti č. 36 z 10. 12. 1951. Pro úplné znění rozkazu viz také J. Dvořáková, *Státní ...*, s. 301 – 304.

získání /zavázání/ tajného spolupracovníka) a vázací sliby (spolupracovníkem podepsaná prohlášení, že spolupráci přijímá). Tyto informace a dokumenty měly AC dodávat jednak příslušné součásti pražského útvaru Státní bezpečnosti a také jednotlivé teritoriální pobočky StB. Po dobu prvních několika měsíců však záznamy uložené v AC nabývaly značně fragmentárního rázu a pro další využití byly v podstatě bezcenné. Důvodem byla liknavost a neochota řídicích orgánů věnovat se administrativě a zasílat AC podle nich nepodstatné informace.⁵

Agenturní centrála se snažila tento neutěšený stav napravit. Opakovaně vyžadovala více informací a detailů o jednotlivých agentech. Tyto pokusy se však nesetkávaly s pochopením. Chybějící informace nebyly doplňovány a automaticky dodávány nebyly ani údaje o nově získaných agentech. Stížnosti vedoucího agenturní centrály na nedostatek spolupráce ze strany řídicích orgánů a vedoucích pracovníků ostatních součástí StB pak pokračovaly ještě dlouho.⁶

Agenturní síť začala být budována také na nově zřízených krajských velitelstvích Státní bezpečnosti (KV StB), která vznikla v souvislosti s novým správním dělením státu na kraje dnem 1. ledna 1949. Krajská velitelství se organizačně dělila na šest oddělení, přičemž agenturně pracovala první tři oddělení – 1. oddělení (kontrarozvědné), 2. oddělení (politického zpravodajství) a 3. oddělení (hospodářského zpravodajství). K agenturní práci se později připojila ještě 4. oddělení (výkonná), která pomáhala prvním třem a měla na starosti sledování, zjišťování a operativní techniku.⁷

Také na krajských velitelstvích však existovaly problémy podobné těm, se kterými se potýkala centrála StB v Praze. Navíc se však přidružoval ještě problém personální – jednoduše nebyl dostatek zkušených a zároveň kádrově vyhovujících příslušníků, kteří by mohli agenturně pracovat. Ti, kteří byli k dispozici, byli často navrhováni do nových vyšších funkcí, s čímž byla spojena účast na dlouhodobých školeních a kurzech. Ještě horší situace panovala na zřizovaných oddílech StB, které vznikaly v některých (z hlediska StB důležitých či problematických) politických okresech a byly podřízeny příslušnému krajskému velitelství. Oddíly nebyly operativními pracovníky obsazovány vůbec, nebo jen nedostatečně.⁸

---

⁵ ABS f. 310 Velitelství Státní bezpečnosti, inv. j. 310-2-10, část 4, 5. Srovnej také J. Dvořáková, *Státní ...*, s. 105.

⁶ ABS, f. 310 Velitelství Státní bezpečnosti, inv. j. 310-2-10, část 7, 9 a 11.

⁷ Jan FROLÍK, *Ještě k nástupu organizačního vývoje státobezpečnostních složek Sboru národní bezpečnosti v letech 1948 – 1989*, Sborník archivních prací 2, 2002, s. 437.

⁸ ABS, f. 310 Velitelství Státní bezpečnosti, inv. j. 310-2-9, Zpráva o stavu státní bezpečnosti v historických zemích, datováno 28. 1. 1949.

Také v rámci každého krajského velitelství měla být zřízena agenturní centrála a sbírány údaje o agenturní práci jako na pražské AC. Činnost těchto krajských agenturních centrál však byla většinou podvázána skutečností, že krajsští velitelé ani sami operativní pracovníci neuznávali jejich potřebu, takže vedoucími AC bývali jmenováni příslušníci nepřilíš schopní, nebo zatížení jinými úkoly. Také řídicí orgánové v krajích obvykle nedodávali požadované informace o svých tajných spolupracovnících v potřebné kvalitě, popřípadě vůbec. Problémy existovaly také v souvislosti s nakládáním peněz určených pro fungování agenturní sítě (tzn. k vyplácení odměn spolupracovníkům a k uhrazení útraty během schůzek s řídicími orgány).⁹

Kraj Gottwaldov, jehož se tato práce týká nejvíce, byl podle zpráv pražské agenturní centrály jako jeden z mála po personální stránce zajištěn vcelku přijatelně.¹⁰ Agenturní práci se zpočátku věnovalo 21 příslušníků. V rámci gottwaldovského kraje (jehož krajské velitelství sídlilo v Uherském Hradišti) existovalo k 31. lednu 1949 podle hlášení podané pražské agenturní centrále osmnáct agenturních spolupracovníků. Zpráva pražské AC dále uvádí, že v gottwaldovském kraji v této době vázací návrhy ve většině případů nebyly vypracovávány a agenturní centrálu vedl provizorně krajský velitel Ludvík Hlavačka.¹¹ Ten také některé spolupracovníky sám zavazoval a řídil.¹²

V průběhu roku 1949 počet tajných spolupracovníků v rámci celé Státní bezpečnosti dále narůstal – za měsíc červenec 1949 už uvedly všechny součásti StB v českých zemích (tzn. centrální útvar v Praze a jednotlivá krajská velitelství v Čechách a na Moravě) již 855 evidovaných spolupracovníků, z nichž na krajská velitelství připadlo dohromady 527. Z tohoto počtu podalo zprávy v daném měsíci 430 spolupracovníků (z toho 326 připadlo na jednotlivá KV).¹³

Tento nárůst počtu agentů nebyl plánovaný, spíše živelný. I přes snahy agenturní centrály se agenturní práce soustřeďovala stále především tam, kde bylo možné

---

⁹ Tamtéž, Zpráva agenturní centrály o poznacích z krajských velitelství Státní bezpečnosti, datováno 5. 4. 1949.

¹⁰ ABS, f. 310 Velitelství Státní bezpečnosti, inv. j. 310-2-9, Zpráva o stavu státní bezpečnosti v historických zemích, datováno 28. 1. 1949.

¹¹ Hlavačka, Ludvík (1911 - ?). Narozen ve Starém Městě u Uherského Hradiště. Po absolvování obecné školy a tří tříd měšťanské školy se vyučil karosářem. Člen komunistické strany od roku 1930. Před druhou světovou válkou a po jejím začátku pracoval v dělnických profesích, od roku 1944 až do osvobození byl vězněn. V roce 1945 se stal orgánem ZOB v Uherském Hradišti. Tamtéž se stal v březnu 1948 přednostou oblastní úřadovny StB a později krajským velitelem KV StB Uherské Hradiště. Vytvořil velmi úspěšnou dvojici s Jaroslavem Turečkem, který byl vedoucím 1. oddělení Hlavačkova krajského velitelství. V červnu 1949 byl Hlavačka postřelen během zatýkání nepřátelského agenta, o něco později obvinil Turečka, který se na akci také podílel, z neposkytnutí pomoci. Mezi oběma muži tak vyrostlo nepřátelství, které ukončil až Hlavačkův odchod do vyšších funkcí a Turečkovo propuštění. V říjnu 1950 se Hlavačka stal velitelem Pohraniční stráže, později působil na vysokých funkcích v ministerstvu vnitra a na vojenských učilištích. Blíže viz: ABS, f. Personální spisy ministerstva vnitra, spis ev. č. 3741/11 Ludvík Hlavačka.

¹² ABS, f. 310 Velitelství Státní bezpečnosti, inv. j. 310-2-10, část 9.

¹³ Tamtéž, část 24. Přehledně viz také J. Dvořáková, *Státní...*, s. 120.

spolupracovníky snadno získat, a nikoli tam, kde bylo z hlediska StB třeba získávat informace touto cestou. Mezi agenty stále dominovali osobní známí řídicích orgánů, členové strany nebo spolupracovníci přinucení k podávání zpráv jen pod pohrůzkami a pod bezprostředním dojmem ze zatčení. Agenti získaní zatčením sice byli zpočátku ochotni sdělovat poznatky, ale to byly většinou skutečnosti v dané oblasti obecně známé nebo bez větší zpravodajské hodnoty. Využitelnost dalších podaných zpráv pak u takovýchto agentů zpravidla klesala ještě více. Řídící orgánové vedli své spolupracovníky nedostatečně, neukládali jim úkoly nebo pak netrvali na jejich splnění.¹⁴

Právě z těchto důvodů pražská agenturní centrála opakovaně navrhovala, aby práce agentury byla plánovaná. AC požadovala, aby byly předem určeny objekty, do kterých je nutné agenturně proniknout, dále aby byly jednotlivým podřízeným složkám StB stanoveny konkrétní úkoly a hlavně termíny jejich splnění. Tyto úkoly by řídicí orgánové dále předávali svým tajným spolupracovníkům. Vedoucí pražské AC však opět narážel na nepochopení svých podřízených i nadřízených.¹⁵ Jeho návrhy ohledně plánování činnosti agenturních spolupracovníků se proto do praxe dostávaly postupně a kompletně přijaty byly až počátkem roku 1950 (viz níže).

I přes všechny výše zmíněné nedostatky však v prvních letech po Únoru dokázala agenturní síť StB plnit věznice vsutku nevídaným tempem. Nemalou zásluhu na tom měl fakt, že kromě získaných tajných spolupracovníků plnili jejich funkci také samotní příslušníci StB, kteří se cíleně pohybovali mezi potenciálními odpůrci režimu a vystupovali před nimi jako agenti zpravodajských služeb západních států.

Práce agentů a tajných příslušníků StB mezi odpůrci režimu se často děla prostřednictvím tzv. kontrolních sítí. Kontrolní sítě byly vlastně odbojové organizace, nebo skupiny protirežimně smýšlejících osob, jejichž členové se domnívali, že pracují proti komunistickému režimu. Ve skutečnosti však byly tyto skupiny řízeny příslušníkem Státní bezpečnosti, který se vydával za člena západní zpravodajské služby, eventuelně tajným spolupracovníkem StB. Právě díky tomuto způsobu práce se bezpečnosti dařilo s relativně malým počtem agentů odhalovat (případně ‚vyrábět‘) velké množství skutečných i potenciálních odpůrců režimu. Řečí samotných dokumentů StB: *„Členové kontrolní sítě fungují jako kvalitní, nevědomí agenti, kteří naše orgány napojují zásadně na stávající ilegální organizace, nebo na jednotlivce protistátně pracující, ze kterých se buď podle povahy jejich práce anebo podle jejich možností kontrolní síť rozšiřuje, anebo se tito lidé realizují (=*

---

¹⁴ ABS, f. 310 Velitelství Státní bezpečnosti, inv. j. 310-2-10 část 26.

¹⁵ Tamtéž, části 10, 23, 26 a 27.

jsou zatčeni – pozn. L. B.)“ . Přestože je zde výslovně uvedeno napojování na již existující odbojové skupiny, v praxi se tento postup často přeměnil přímo v zakládání nových skupin nebo provokování těch stávajících k aktivnější činnosti.¹⁶

V budování kontrolních sítí a v agenturní práci obecně se v polovině roku 1949 dostalo do popředí zejména Krajské velitelství StB Uherské Hradiště, kde se o rozvoj v tomto směru postarala sehraná dvojice krajského velitele Ludvíka Hlavačky a vedoucího prvního oddělení Jaroslava Turečka¹⁷ (ostatně výše citovaný dokument hovořící o kontrolních sítích je pravděpodobně právě Hlavačkovým dílem.¹⁸)

V květnu 1949 zde existovalo 28 spolupracovníků, kteří podali za daný měsíc celkem 53 zpráv (oproti výše uvedeným údajům za leden se sice jedná o nárůst, nicméně srovnatelný s ostatními KV).¹⁹ Příští měsíc (červen) došlo k nárůstu na 47 spolupracovníků a 59 zpráv.²⁰ V červenci KV StB Uherské Hradiště disponovalo již 52 spolupracovníky, kteří podali 111 zpráv, jedná se tedy o zhruba dvojnásobný růst během dvou měsíců. Vedoucí pražské agenturní centrály tuto skutečnost okomentoval: „*Gottwaldov patřil ještě donedávna mezi kraje se slabou agenturou. V posledních měsících se však dostává mocně dopředu. Ku příkladu tento měsíc získali 12 spolupracovníků*“.²¹ Tento trend pokračoval i v následujícím období.²²

---

¹⁶ Jiří MÁLEK, *Metody Státní bezpečnosti na likvidaci třetího odboje v letech 1948 – 1953*, in: *Za svobodu a demokracii I*, (edd.) J. Cubra, V. Veber, Praha 1999, s. 76 – 81.

¹⁷ Tureček, Jaroslav (1912 – ?). Narozen v Topolné (okr. Uherské Hradiště) v dělnické rodině jako jeden ze sedmi sourozenců. Vychodil pět tříd obecné školy a tři třídy měšťanské školy. Vyučen elektromontérem. V roce 1938 vstoupil do KSČ. Až do roku 1943 pracoval v různých dělnických profesích. Za války v letech 1943 a 1944 vězněn, později propuštěn. V roce 1945 se účastnil odboje ve skupině Jana Žižky z Trocnova. Těsně po válce vstoupil do Sboru národní bezpečnosti. Od března 1947 působil u druhého oddělení Zemského odboru bezpečnosti Brno, oddělení Uherské Hradiště, jako orgán operativy. V říjnu 1949 jmenován podporučíkem. V letech 1949 – 1950 vytvářel tzv. kontrolní síť v tehdejší gottwaldovské kraji, a to tím způsobem, že se vydával za agenta nejčastěji francouzské výzvědné služby. Vystupoval pod jménem Jindra Janík nebo Jindra Tabara. Svou činností přivedl do vězení desítky osob. Na konci roku 1950 došlo mezi Turečkem a krajským velitelem Hlavačkou k neshodám. U Turečka navíc vyšlo najevo, že několikrát (snad úmyslně) dal osobám, s nimiž se stýkal jako údajný agent ze Západu, najevo, že je ve skutečnosti pracovníkem StB. V polovině roku 1951 byl ze Státní bezpečnosti propuštěn. Blíže viz: ABS, f. Personální spisy ministerstva vnitra, spis ev. č. 1042/25 Jaroslav Tureček.

¹⁸ Jiří Málek, který dokument ve své studii přetiskuje (ovšem bez uvedení zdroje), pravděpodobného autora přímo nejmenuje, ovšem z náznaků, které zároveň uvádí, je zřejmé, že za autora pokládá právě L. Hlavačku.

¹⁹ ABS, f. 310 Velitelství Státní bezpečnosti, inv. j. 310-2-10, část 19.

²⁰ Tamtéž, část 24.

²¹ Tamtéž, část 25.

²² Tamtéž, část 28.

Vratislav Hladiš v době před zavázáním ke spolupráci

Nyní, než přejdeme k vlastnímu popisu působení tajného spolupracovníka StB zmíněného v nadpisu práce, je na místě stručně si shrnout jeho životní příběh do počátku jeho spolupráce, tzn. do konce roku 1949.

Vratislav Hladiš se narodil roku 1920 v Prakšicích (dnešní okres Uherské Hradiště). Jeho rodiče byli střední zemědělci a hospodařili na několika hektarech polí ve zmíněné vesnici. Prakšice byly v té době malou zemědělskou obcí (cca 900 obyvatel), která ležela v kopcovité krajině asi pět kilometrů od tehdejšího okresního města Uherského Brodu.²³

Hladiš vychodil pět tříd obecné a tři třídy měšťanské školy, potom absolvoval ještě dvouletou hospodářskou školu. Už od mládí pomáhal na hospodářství svých rodičů a zůstal zde i po ukončení školní docházky až do roku 1945. Hladišův otec byl válečný invalida a o hospodářství se proto starat nemohl. Ze sourozenců měl Vratislav Hladiš pouze dvě mladší sestry, takže zůstal jediným mužem na celém hospodářství.

Několik měsíců po osvobození vstoupil Vratislav Hladiš do obnovené Československé strany národně socialistické (ČsNS) a jen několik týdnů na to začal pracovat jako okresní tajemník této strany pro několik blízkých okresů (Bzenec, Vsetín, Uherské Hradiště). Ve funkci okresního tajemníka zůstal i po Únoru v „obrozené“ Československé straně socialistické (ČSS), která ČsNS nahradila.²⁴

V době po únoru 1948 se Hladiš projevoval jako člověk, který novému režimu nebyl vůbec přátelsky nakloněn. Není důvod nevěřit, že původně se s režimem rozhodně vnitřně neztotožňoval. Setkával se s bývalými spolustraníky, se kterými společně často režim kritizovali, někdy spřádali vlastní teoretické plány na odbojovou činnost a vyměňovali si nepřilíživé poznatky o probíhající třetí odboji. Takové rozhovory ovšem často přerůstaly spíše v prvoplánové vychloubání toho či onoho účastníka debaty o tom, o kolika odbojových skupinách ‚ví‘, a kterých se sám ‚účastní‘ (rozuměj: o kterých se doslechl).

Samotného Hladiše během roku 1948 a 1949 často různí jeho známí prosili, aby jim poradil, na koho se obrátit s požadavkem na zajištění odchodu do emigrace, protože předpokládali, že jako tajemník bývalých národních socialistů bude někoho vhodného znát. Hladiš několika těmto tazatelům ochotně vyhověl a přechod hranic pomohl zprostředkovat. Obracel se při tom na svého známého, který v celém dalším Hladišově příběhu hraje důležitou

---

²³ Josef BARTOŠ – Jindřich SCHULZ – Miloš TRAPL, *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960, svazek VIII*, Ostrava 1982, s. 153.

²⁴ ABS, f. BN-V Vyšetřovací spisy – Brno, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., vyšetřovací spis 2, č. 1. 156, životopis Vratislava Hladiše.

roli. Tímto člověkem byl sedlák z Břeclavska Jan Melichar. Melichar totiž prostřednictvím svých vlastních známých přechod na Západ dovedl zařídit.²⁵

Jan Melichar (narozen v roce 1903) žil v jihomoravské vesnici Týnec (dnešní okres Hodonín), tedy relativně blízko hranic s Rakouskem. Vlastnil velké hospodářství a byl jednou z čelních osobností zmíněné obce. Byl úspěšným hospodářem a před válkou i po ní se aktivně angažoval v politickém dění – byl činný nejprve v agrární straně a po válce, kdy už nebyla obnovena, ve straně národněsocialistické. Melichar se také podílel na družstevnickém hnutí jako předseda několika družstev zemědělského charakteru. Jako takový měl tedy v okolních obcích i po celé Moravě mnoho známých. Díky členství v národněsocialistické straně se znal také s Vratislavem Hladišem.²⁶

Do konce roku 1949 Melichar a Hladiš (spolu s dalšími lidmi) zprostředkovali odchod do zahraničí celkem pěti osobám, z nichž však tři byly po překročení hranic zadrženy. Jedním z odchozích (a zadržovaných) byl další Hladišův stranický kolega – okresní tajemník ČSS z Uherského Brodu Alois Hrabalík (narozen 1913). Hrabalík se prostřednictvím některých svých přátel dostal na přelomu let 1948 a 1949 do kontaktu se skupinou kolem Bohuslava Hubálka a majora Miroslava Jebavého, která plánovala na první měsíce roku 1949 v Praze vojenský převrat, jímž chtěla svrhnout komunistický režim. K povstání, do něhož se mělo zapojit několik vojenských posádek, však nakonec nedošlo, původně plánované datum bylo odloženo a skupina byla následně začátkem března pozatýkána.²⁷

Alois Hrabalík se sice vlastních příprav k tomuto převratu přímo neúčastnil, slíbil však skupině zjistit určité informace o vojenských skladech v Uherském Brodě. Když byli potom v souvislosti s připravovaným povstáním zatčeni i Hrabalíkovi nejbližší přátelé z okolí Uherského Brodu, začal se (oprávněně) obávat o svoji svobodu také on sám. Rozhodl se tedy utéct z Československa na Západ. Z bydlíště v Uherském Brodě proto v březnu 1949 odešel a začal se ukrývat na různých místech. Nakonec skončil v květnu v luhačovickém hotelu Přehrada, kde jej ukryl bývalý majitel hotelu (a nynější národní správce), Hrabalíkův dobrý známý Alois Záhorovský.²⁸

Od počátku Hrabalíkova skrývání jeho přátelé a spolustraníci hledali cestu, jak jej dostat z Československa pryč. Tak se o celé věci dozvěděl Vratislav Hladiš, který už sám nějakou

---

²⁵Tamtéž, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., podsvazek vyšetřovacího svazku 5, č. l. 41 – 77, výpověď Vratislava Hladiše datovaná 24. 9., 9. 10. a 19. 10. 1951; dále tamtéž, č. l. 94 – 103, výpověď Vratislava Hladiše datovaná 28. 11. 1949.

²⁶Tamtéž, V 2038 Brno, Spis Calábek a spol., vyšetřovací svazek 6.

²⁷ Pro podrobnosti o skupině kolem B. Hubálka a M. Jebavého viz Karel KAPLAN – Pavel PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2001, s. 92 – 93.

²⁸ ABS, f. BN-V Vyšetřovací spisy – Brno, V 1784 Brno, Spis Hrabalík a spol.; dále tamtéž, V 2084 Brno, Spis Souček a spol., vyšetřovací spis 1.

dobu domlouval s Melicharem odchod pro jiné své tři známé. Proto byl Melichar požádán, aby při hledání převaděče pamatoval také na Hrabalíka. Melicharovi se nakonec podařilo prostřednictvím dalších osob přechod domluvit. Bylo dohodnuto, že všichni čtyři zájemci o přechod budou rozděleni na dvě dvojice a převedeni přes hranici s týdenním odstupem během července 1949.²⁹

Zatímco v pořadí druhá dvojice hranici podle všeho bezpečně přešla, první dvojice (Hrabalík a další Hladišův známý), ke které se na poslední chvíli přidal ještě Záhorovský, byla hned druhé ráno po přechodu, tzn. 16. července, zadržena v Rakousku četnickou hlídkou. Ta je předala sovětským okupačním jednotkám a ty zase československé Státní bezpečnosti. Nakonec byli asi tři týdny po svém zadržení převezeni z mikulovského oddílu StB do krajské věznice v Uherském Hradišti.³⁰ Během převozu, který se v souladu s tehdejšími zvyklostmi a možnostmi prováděl běžným osobním vlakem, však trojici zadržených zahlédl jeden z uherskobrodských národních socialistů, který o tom ihned uvědomil své bývalé spolustraníky. Informace se tak vzápětí dostala i k Hladišovi. Ten si tak uvědomil, že možná už nyní se Státní bezpečnost chystá k jeho zatčení, a rozhodl se proto všech podobných a nebezpečných aktivit pokud možno vzdát. Podle jeho pozdější výpovědi už předtím začal pod dojmem různých školení, kterých se jako tajemník ČSS účastnil, lavírovat mezi náklonností k režimu a odporem k němu, protože na školení často vystupovali členové socialistické strany, kteří dovedli „lidově-demokratický režim“ sugestivně vyzdvihnout.

Od 1. září 1949 Hladiš nastoupil na jednoletou konzervářskou školu v Bzenci (dnešní okres Uherské Hradiště), takže ukončil zaměstnání coby okresní tajemník ČSS a s lidmi nepřátelsky zaměřenými proti režimu se rozhodl stýkat co nejméně. Zároveň navázal vážnou známost a snažil se nadále věnovat jen studiu ve škole a své snoubence.³¹

Získání V. Hladiše ke spolupráci

Ve stejnou dobu, kdy se mezi uherskobrodské občany dostala zpráva o Hrabalíkově zadržení, a kdy se Hladiš začal obávat zatčení svého, se na krajském velitelství StB v Uherském Hradišti rozeběhly intenzivní výslechy zadržené trojice uprchlíků. Bezpečnost se tak dozvěděla o všech lidech, kteří zatčeným při útěku pomáhali, a Hladiš pochopitelně nezůstal stranou.

---

²⁹ Tamtéž, V 2038 Brno, Spis Calábek a spol., vyšetřovací svazek 6, dále tamtéž, V 2038 Brno, Spis Calábek a spol., podsvazek vyšetřovacího svazku 3, č. l. 435 – 492, výpovědi Vítězslava Klímy; a tamtéž, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., podsvazek vyšetřovacího svazku 5, č. l. 41 – 77, výpověď Vratislava Hladiše.

³⁰ Tamtéž, V 1784 Brno, Spis Hrabalík a spol.

³¹ Tamtéž, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., podsvazek vyšetřovacího svazku 5, č. l. 63 a 64, výpověď Vratislava Hladiše.

Z pozdější výpovědi Hladišova řídicího orgána víme, že se na základě získaných výpovědí StB rozhodla získat Vratislava Hladiše jako tajného spolupracovníka: „*Jelikož jeho (tj. Hladišova – pozn. L. B.) činnost při pomoci k útěku shora jmenovaných (Alois Hrabalík a jeho společníci – pozn. L. B.) nebyla rozsáhlá a o Hladišovi jsme věděli, že má styky s bývalými politickými veličinami agrární a nár. soc. strany, rozhodli jsme se Hladiše po tajném zatčení získat jako spolupracovníka StB.*“³²

Toto Hladišovo vázání můžeme vidět v celkovém kontextu vývoje StB té doby jako součást výše popsaného trendu, který se právě začínal více uplatňovat, a který vyžadoval operativní činnost plánovat. Nedílnou součástí plánování bylo nezískávat spolupracovníky mezi těmi, kteří jsou k ní ochotni, ale přinutit k ní ty osoby, které mohou přinášet skutečně hodnotné zprávy.

Postup při zavazování budoucího spolupracovníka byl předpisy stanoven následovně: Po vytipování možného kandidáta spolupráce bylo nutné zavést tzv. přípravné šetření, což znamenalo shromáždit všechny dostupné informace o potenciálním spolupracovníkovi. To se mělo dít všemi možnými způsoby – od dotazování různých státních úřadů, spolků a zaměstnavatelů přes zpovídání sousedů, kolegů v zaměstnání a dalších až po sledování nebo kontrolu pošty. Součástí přípravného šetření byla také tzv. lustrace, tzn. zjištění, zda se jméno dané osoby už nevyskytuje ve spisech vedených některým útvarům StB.³³

Dalším krokem bylo na základě provedeného přípravného šetření zjistit, zda je možné vázání provést ihned, nebo zda je nutné nejdříve vypracovat tzv. vázací plán. Bylo-li možné ihned přistoupit k vázání, vypracoval navrhovatel (budoucí řídicí orgán spolupracovníka) už pouze vázací návrh, který musel předložit krajskému veliteli. Po schválení návrhu došlo k vlastnímu vázání. V případě, že nebylo možné vázání provést ihned po skončení přípravného šetření, bylo podle směrnic „*třeba na podkladě vázacího plánu vytvořit kolem osoby, navrhované na vázání, takovou situaci zvláštního druhu, že po jeho provedení lze předpokládat úspěch vázání.*“³⁴

Toho se mělo dosáhnout nejčastěji shromážděním „kompromitujícího materiálu“, tzn. takových údajů, na jejichž základě mohl být člověk zatčen a odsouzen (což, mírně nadneseno, mohlo v dané době být v podstatě cokoliv). Vedle toho se často přikročilo také k zatčení budoucího spolupracovníka, což byl i případ Vratislava Hladiše (jak uvidíme dále).

---

³² Moravský zemský archiv v Brně (dále jen MZA), f. C 145 Státní soud, oddělení Brno, i. č. 1377, karton 311, f. 496 – 498.

³³ ABS, f. A 31 Statisticko evidenční odbor, i. č. 2, Pomůcka administrativně – operační pro krajská velitelství státní bezpečnosti, vložka číslo III/1-C.

³⁴ Tamtéž, vložka číslo III/2-B.

Citovaná směrnice zároveň určovala, že vytvoření „zvláštní situace“ ovšem neznamená, že by k zavázání spolupracovníka mělo docházet pod nátlakem nebo vydíráním. Takový způsob totiž zpravidla nevedl k získávání kvalitních zpráv: „*kdo pod nátlakem proti své vůli spolupráci přislíbil, bude ve většině případů téměř bezcenným spolupracovníkem.*“ Proto bylo zdůrazňováno, že budoucí agent, i když je ke spolupráci svým způsobem ‚dotlačen‘, musí v konečné fázi slib podepsat v podstatě dobrovolně a rád: „*po podepsání agenturního slibu se musí stb orgán a vázaná osoba rozcházeti jako přátelé* (zdůrazněno v originále – pozn. L. B.). *Stb orgán pomohl ze svízelné situace a vázaná osoba ráda a dobrovolně slibuje své služby, neboť ví, že zásluhou a čestnou prací může ze své minulosti něco odčinit.*“ Pomůcka ovšem jaksí opomněla zdůraznit, že do svízelné situace se budoucí agent dostal právě zásluhou orgánů StB.

Připouštělo se však, že určitý stupeň naléhání (ba přímo výhrůžek trestním stíháním) je pro získávání spolupracovníků nezbytný a účelný, a to samozřejmě u těch osob, které už byly kompromitované, tj. u osob, které se do „protistátní činnosti“ již zapojily (a mohly tudíž podávat hodnotné zprávy). Jedním dechem se dodávalo, že „*pohrůzkou stíhání nebo kompromitace smí být operováno jen tehdy, je-li pohrůzka ihned splnitelná.*“

Také bylo stanoveno, že je vhodné budoucího spolupracovníka pro podpis vázacího slibu jistým způsobem ‚připravit‘: „*Je účelné, aby rozpracovaná osoba byla psychologicky připravena. Jiné orgány vytvoří psychologickou situaci – možnost záchrany se naznačuje pak jinými osobami – vázání nastává až nakonec, když dotyčná osoba již sama buď hledá toto východisko, resp. když již určitě návrh na spolupráci uvítá.*“³⁵

Žádaný efekt, tj. přinucení vybraného člověka k podepsání spolupráce a hlavně k jejímu vykonávání, však byl dosažen jen někdy. Jak už bylo zmíněno výše, jednotliví příslušníci StB pracující s agenturou si často s administrativou a závaznými pokyny příliš hlavu nelámali, takže průběh vázání i další spolupráce pak často probíhaly poněkud jinak, než předpisy stanovovaly. Později si tak čelní představitelé bezpečnosti ve směrnicích například stěžovali: „*Forma vázání je často naprosto šablonovitá podle jednoho tzv. osvědčeného případu, např. že osoba je předvolána na bezpečnost, aniž je předem vylustrována a vypracován vázací návrh. Při výslechu je pohrůzkou přinucena k podepsání vázací přísahy, aniž orgánové mají nějaký kompromitující materiál, a teprve potom je dodatečně vázací návrh vypracován. Byly dokonce zjištěny trestuhodné případy, při kterých bylo používáno i fyzického násilí a různých*

---

³⁵ Tamtéž.

*pohrůžek jako „prostředků“ k vázání.*³⁶ Také další ve směrnicích stále znovu opakované zásady agenturní práce svědčí o tom, že její úspěšné provádění stále nebylo v rámci StB pravidlem.

Hladišův případ je nicméně ukázkou naprostého úspěchu příslušníků StB a zřejmě proběhl přesně podle stanovených směrnic.³⁷

Hladiš své zatčení, k němuž došlo na konci listopadu 1949, později popsal následovně: V sobotu ráno si na nádraží v Bzenci kupoval jízdenku na vlak domů do Uherského Brodu (odkud by pokračoval autobusem do Prakšic). Náhle k němu přistoupil muž, kterého od vidění znal z Uherského Brodu, a který s ním občas v neděli jezdíval vlakem směrem na Uherské Hradiště a Bzenec. Znamý mu nabídl svezení autem, protože prý právě jedou do Brodu a mají volné místo. Hladiš nabídku přijal, ale brzy se podle svých slov začal obávat, že si přisedl k příslušníkům StB. Jeho obavy se naplnily, když se vůz přiblížil křižovatce, na níž se silnice dělí na větev do Uherského Hradiště a na větev do Uherského Brodu. Zde se najednou řidič obrátil dozadu a zeptal se: „Pane Hladiš, co byste na to řekl, kdybychom zajeli na StB?“. „Na to nemohu říci nic“, odpověděl Hladiš. Po otázce, zda u sebe nemá zbraň, byl Hladiš vysazen na Krajském velitelství Státní bezpečnosti v Uherském Hradišti, odkud byl v zápětí převezen do uherskohradištské vazební věznice, kterou taktéž spravovala StB. Zde byl vězněn pět dnů a byl s ním příslušníky StB sepsán protokol. Při výslechu se vyšetřující zaměřili na Hladišovu účast při převodu Hrabalíka a jeho druhů. Dále přiměli Hladiše vypovídat prakticky o veškeré jeho poúnorové činnosti coby tajemníka ČSS. Do protokolu zapisovali vše, co hovořilo o Hladišově negativním postoji k režimu a co mohlo být za určitých okolností označeno jako „protistátní činnost“. Už během tohoto výslechu údajně příslušníci StB naznačovali, že pokud by se Hladiš stal tajným spolupracovníkem, mohl by být propuštěn.³⁸

Hladišova výpověď se měla stát součástí „kompromateriálu“, na jehož základě by byl přinucen ke spolupráci. Pokud by totiž spolupráci odmítl, mohl být na základě své vlastní výpovědi (doplňené výpověďmi zadržené trojice Hrabalík a spol.) prakticky okamžitě

---

³⁶ ABS, f. A 3/1 Správa vyšetřování StB FMV, inv. j. 87, Tajný rozkaz ministra národní bezpečnosti č. 36 z 10. 12. 1951. Pro úplné znění rozkazu viz také J. Dvořáková, *Státní ...*, s. 301 – 304.

³⁷ V archivu se doposud nepodařilo nalézt Hladišův agenturní svazek, takže mnohá fakta jsme nuceni pouze domýšlet nebo předpokládat. Svazek byl zřejmě v souladu s platnými předpisy po uplynutí lhůty od ukončení spolupráce skartován.

³⁸ ABS, f. BN-V Vyšetřovací spisy – Brno, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., podsvazek vyšetřovacího svazku 5, č. l. 94 – 103, výpověď Vratislava Hladiše datovaná 28. 11. 1949.

obžalován z napomáhání k velezradě, eventuálně (při troše pile ze strany StB a prokuratury) ze spolčení proti republice a pokusu o velezradu.³⁹

Po pěti dnech ve vězení (1. prosince 1949) byl Hladiš podle svých slov předveden znovu do budovy krajského velitelství, a sice k úředníkovi, který se mu představil jako Václav Táborský. Z dalších výpovědí a dokumentů víme, že se jednalo o vedoucího 1. oddělení KV StB Uherské Hradiště podporučíka Jaroslava Turečka.

Ten se ho nejdříve ptal na různé osoby, se kterými se Hladiš jako okresní tajemník ČSS stýkal. Posléze Hladišovi navrhl, že by mohl být propuštěn, pokud bude spolupracovat se Státní bezpečností. V pozdějším protokole, z něhož o celém zatčení víme, Hladiš uvádí, že „bez váhání na toto přistoupil“.⁴⁰

Jak tedy vidíme, v Hladišově případě bylo zřejmě úspěšně postupováno přesně podle výše popsaných závazných pokynů. Nejprve byl shromážděn kompromitující materiál pomocí výpovědí Hrabalíka a spol. Následně byl Hladiš tajně zatčen, několik dní vězněn a během výslechů, které doplnily „kompromateriál“, mu bylo naznačováno, že cesta spolupráce mu může zajistit propuštění. Byl s ním také sepsán protokol, který mohl být v podstatě okamžitě přepracován do trestního oznámení. Byla proto vytvořena „psychologická situace“ a naznačena „možnost záchrany“. Nakonec nastalo zavázání – Hladišovi byl předložen agenturní slib, který ochotně podepsal.⁴¹

Obvykle platilo, že příslušník StB, který vázání provedl, se také stal „řídícím orgánem“ nového spolupracovníka. Ani popisovaný případ nebyl výjimkou – Hladišovým řídícím orgánem se stal podporučík Jaroslav Tureček (pro Hladiše ovšem „Václav Táborský“).

Každý agent dostal přidělena dvě krycí jména. První bylo zmíněno v agenturním slibu, spolupracovník je znal a měl jím podepisovat své zprávy. Druhé krycí jméno používala StB ve svém vnitřním styku a daný spolupracovník je znát nesměl. Krycí jména byla vytvářena pražskou agenturní centrálou, každé krajské velitelství obdrželo jejich určitý počet a ty potom rozdělilo jednotlivým orgánům, resp. tajným spolupracovníkům.⁴² Tímto Hladišovým krycím jménem bylo „Janický“.

---

³⁹ Dobovou justiční praxí bylo posuzovat nedovolený přechod hranic (nebo napomáhání k němu) jako velezradu (napomáhání k velezradě), a sice na základě tzv. notoriety (tj. údajně jasně prokázané skutečnosti), že totiž každý, kdo bez dovolení odchází do západních států, činí tak proto, aby se tam spojil se „zrádnou emigrací“ a pomáhal jí rozvracet republiku. Blíže viz Jaroslav VOREL – Alena ŠIMÁNKOVÁ, *Československá justice v letech 1948 – 1953 v dokumentech. Díl I.* Praha 2003, zejm. s. 13 – 19 a 60 – 62.

⁴⁰ ABS, f. BN-V Vyšetřovací spisy – Brno, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., podsvazek vyšetřovacího svazku 5, č. l. 94 – 103, výpověď Vratislava Hladiše datovaná 28. 11. 1949.

⁴¹ ABS, f. A 8/1 Inspekce ministra vnitra, i. j. 1405, č. l. 141, fotokopie agenturního slibu Vratislava Hladiše.

⁴² ABS, f. A 31 Statisticko evidenční odbor, i. č. 2, Pomůcka administrativně – operační pro krajská velitelství státní bezpečnosti, vložka číslo III/2-C. Srovnej také P. Žáček, *Ostrá ...*, s. 167 – 168.

Kromě krycího jména používala StB pro označování tajných spolupracovníků ve svém vnitřním styku ještě značku. Ta byla odvozena od stanovené typologie jednotlivých spolupracovníků. V období od konce roku 1948 do začátku roku 1950 rozdělovala bezpečnost své spolupracovníky na tři základní typy – agent, informátor a rezident. Za „agenta“ byl označován stálý, vědomý a formálně zavázaný spolupracovník, který působil v „nepřátelském prostředí“ a požíval důvěry „nepřítele“.

„Informátor“ byl také formálně vázaný, vědomý a stálý spolupracovník, ovšem neměl důvěru „nepřítele“. „Rezidentem“ se stal spolupracovník, který se zavázal k obsluhování několika informátorů a předávání jejich zpráv. Vedle těchto tří druhů existovala ještě kategorie „poradce“, neboli „důvěrný pramen“ (v dřívějších směrnících nazývaný „důvěrník“). Takto byly označovány „osoby, které nám vědomě a rády poskytují informace a rady, jsou-li o to požádány. (...) Nejsou však v pevné závislosti státněbezpečnostní služby.“

První dvě výše zmíněné kategorie tajných spolupracovníků StB (tedy agent a informátor) byly ještě dále rozděleny na podkategorie, a sice podle stupně spolehlivosti a podle pohnutek ke spolupráci. V rámci kategorie „Agent“ tak existovaly následující podkategorie: Agent (zkratka „A“) – plně osvědčený a spolehlivý agent, který jedná z vnitřního přesvědčení (tedy z ideologických pohnutek); Agent P (zkratka „AP“) – agent, jednající z jiných než vnitřních pohnutek; Agent – kandidát (zkratka „AK“) – čerstvě vázaný agent, jednající z vnitřních pohnutek, který ještě není dostatečně vyzkoušen; Agent P – kandidát (zkratka „AKP“) – agent, jednající z jiných než vnitřních pohnutek, který ještě není dostatečně vyzkoušen. Podobně jako agenti byli rozděleni také stálí informátoři – na skupinu jednající z vnitřního přesvědčení (zkratka „SI“) a na skupinu spolupracující z jiných než vnitřních (ideologických) pohnutek (zkratka „SIP“).⁴³ Vratislav Hladiš byl zařazen do kategorie „agent P – kandidát“, a byl proto označován jako „AKP 9“.

Nedlouho po Hladišově zavázání však došlo v rámci StB k vydání nových pokynů pro práci s agenturou. Byly výsledkem výše popsaných snah agenturní centrály prosadit do agenturní práce prvek plánování a důsledného řízení.

Směrnice, která nový způsob práce vymezovala, nejprve konstatovala, že v minulém (poúnorovém) období došlo v rámci StB ke kvantitativnímu nárůstu agentury a po kvalitativní stránce si bezpečnost osvojila určitý stupeň techniky. Velkým nedostatkem však podle směrnice zůstával fakt, že budování agentury se děje nesystematicky, neboť není podloženo plánem operativní činnosti. Napříště je proto nezbytně nutné operativní činnost podložit

---

⁴³ ABS, f. A 31 Statisticko evidenční odbor, i. č. 2, Pomůcka administrativně – operační pro krajská velitelství státní bezpečnosti, vložka číslo III/2-A.

plánem a systematicky ji centrálně řídit. Podkladem pro plán a následné řízení se měl stát seznam tzv. státně-důležitých objektů. Tímto označením byly míněny instituce nebo organizace, které byly zvláště důležité z hospodářského, politického nebo jiného hlediska („*kde nepřítel svou činností by mohl ohrozit nebo ohrožuje naše společenské zřízení a budovatelské úsilí našeho pracujícího lidu*“). Byly to tedy například významné úřady, některé větší továrny, velké hotely, skupiny některých osob a podobně. V těchto „objektech“ měly být následně určeny „klíčové body“, tedy ty části „objektu“, které jsou „nepřátelskou činností“ nejvíce ohroženy nebo kde se tato činnost soustřeďuje. Do jednoho z těchto bodů je pak nutné pokusit se proniknout, tzn. získat v něm spolupracovníka. Podle zpráv získaných z obsazených státně-důležitých objektů pak bylo možné připravený plán agenturní činnosti podle potřeby dále modifikovat.

Seznam státně-důležitých objektů si pro svůj obvod mělo každé krajské velitelství vypracovat samo. Při jejich výběru mělo být pamatováno na personální a jiné možnosti a omezení daného velitelství.⁴⁴

V souvislosti s novým způsobem práce bylo nutné vypracovat také nová kritéria označování a třídění tajných spolupracovníků. Základní rozdělení na agenty a informátory bylo ponecháno, avšak podrobnější klasifikace byla změněna. Autoři směrnice došli k závěru, že dosavadní dělení spolupracovníků podle pohnutek, z jakých s bezpečností spolupracují, a podle stupně jejich vyzkoušení a spolehlivosti je „*nemarxistické*“. Zdůrazňovali totiž, že důvěra vůči spolupracovníkovi musí být neustále znovu a znovu prověřována, a to až do ukončení spolupráce. Jak uvidíme na příkladu Vratislava Hladiše, tento názor rozhodně nebyl neopodstatněný, protože právě Hladiš, přestože byl jako spolupracovník hodnocen velmi kladně, nakonec ‚zradil‘. Nově tedy měli být tajní spolupracovníci StB označováni podle toho, zda působí ve výše popsanych „klíčových bodech státně-důležitých objektů“ nebo mimo ně. První skupina byla nazývána spolupracovníky operativními (zkratky „Ao“ – agent operativní a „Io“ – informátor operativní), druhá skupina spolupracovníky všeobecnými („Av“ – agent všeobecný a „Iv“ – informátor všeobecný).⁴⁵ Podle nových hledisek byl V. Hladiš zařazen do kategorie operativních agentů (lidé na jižní Moravě kolem Jana Melichara, o kterých měl Hladiš informovat především, byli zřejmě chápáni jako součást některého ze „státně-důležitých objektů“). Hladišovi byla přidělena značka Ao 29001, která mu zůstala až do konce jeho spolupráce.

---

⁴⁴ ABS, f. 310 Velitelství Státní bezpečnosti, inv. j. 310-2-10, část 1.

⁴⁵ Tamtéž. Srovnej také P. Žáček, *Ostrá ...*, s. 168.

Podle zpráv pražské agenturní centrály se nový způsob agenturní práce (plánování prostřednictvím objektů a klíčových bodů) velmi osvědčil a pracovníci operativy nový systém začali ochotně používat a hodnotili jej pozitivně. Dále zpráva uváděla, že „*spolupracovníci jsou již většinou získáváni cíleně a také jejich další řízení je na mnohem vyšší úrovni než dříve*“.⁴⁶

Krajské velitelství gottwaldovského kraje pokračovalo v trendu z druhé poloviny roku 1949 a dále rozvíjelo svoji agenturní práci i v nových podmínkách. Po pražském kraji mělo druhou nejrozsáhlejší agenturní síť ve státě.⁴⁷ Po inspekční návštěvě KV StB Uherské Hradiště odůvodňoval vedoucí pražské AC tuto skutečnost tím, že v tomto kraji jsou specifické podmínky – rozsáhlé protistátní skupiny vedené Antonínem Bartošem, Vávrou – Staříkem a dále „*vedoucí činitelé bývalých Baťových závodů*“.⁴⁸

Vratislav Hladiš jako agent Státní bezpečnosti

Přejdeme nyní k vlastní Hladišově činnosti. Připomeňme, že v prosinci 1949 byl Vratislav Hladiš po necelém týdnu věznění propuštěn na svobodu, nyní už jako tajný spolupracovník StB. Na tuto spolupráci nejenže přistoupil, ale ochotně ji také vykonával. Od svého propuštění důsledně plnil všechny příkazy a sám také aktivně a s jistým nadšením navrhoval, co všechno může vykonat. Z Turečkových hlášení vyplývá, že Hladiš byl za nabídnutí agenturní spolupráce upřímně vděčný. Zřejmě skutečně došlo k tomu, co výše citované směrnice od vázání požadovaly – aby se spolupracovník a příslušník StB rozešli jako „přátelé“. Zdá se, že v Hladišových názorech došlo k jisté změně, ne-li přímo k přemetu. Ten byl vyjádřen už v závěru jeho první zaprotokolované výpovědi: „*Jsem si vědom, že moje samostatné usnadňování přechodů přes hranice bylo protistátní a protizákonné a že dnes po změně názoru na celý náš hospodářský řád toho lituji a nikdy bych nic podobného neučinil.*“⁴⁹

V. Hladiš se díky svým novým, „pokrokovým“ názorům stal ve své rodné obci (Prakšice) dokonce v jistém smyslu vydědencem – bývalí přátelé se s ním odmítali bavit, protože veřejně obhajoval zakládání jednotných zemědělských družstev.⁵⁰

---

⁴⁶ ABS, f. 310 Velitelství Státní bezpečnosti, inv. j. 310-2-10, část 32.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Tamtéž, část 33.

⁴⁹ ABS, f. BN-V Vyšetřovací spisy – Brno, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., podsvazek vyšetřovacího svazku 5, č. l. 103, výpověď Vratislava Hladiše datovaná 28. 11. 1949.

⁵⁰ Tamtéž, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., svazek operativní materiál, č. l. 52, ustanovka na osobu Vratislava Hladiše.

O proměně Hladišových postojů svědčí také Turečkova hlášení, která zpracovával po každé schůzce s Hladišem. Už v těch prvních je často konstatováno, že Hladiš se snaží dávat najevo vděčnost a ochotu ke spolupráci. Například: „*AKP-9 při podání zprávy poznamenal, že tímto případem nám hodlá dokázat, že jeho propuštění na svobodu nám oplátí bezvýhradnou oddaností.*“⁵¹ Vedle vděčnosti Hladiš také často vyjadřoval aktivní poměr ke svému závazku: „*AKP-9 jevil velký zájem o další pronikání v předmětné věci*“;⁵² „*spolupracovník projevil velký zájem o věc*“⁵³ a podobně.

Nabízí se otázka, zda byl Vratislav Hladiš za svou spolupráci se Státní bezpečností nějak odměňován. Tento problém však zůstane neuzavřený. Dochované archivní materiály nám dovolují předpokládat, že finanční odměnu nedostával žádnou – ani pravidelně, ani mimořádně. On sám se o tom alespoň ve svých pozdějších výpovědích nijak nezmiňuje, přestože jinak spolupráci popisuje poměrně detailně.

Vzhledem k tomu, že ho získávání informací stálo nezanedbatelné množství času a také finančních prostředků (jak uvidíme později, často musel za tím účelem jezdit vlakem či na motocyklu mnoho desítek kilometrů), je možné, že mu StB některé tyto výlohy proplácela, avšak záznamy o tom chybějí.

Jediné další ‚odměny‘ (vedle propuštění na svobodu po prvním zatčení), které se Hladišovi od Státní bezpečnosti dostalo, byla pomoc k zaměstnání, po kterém zřejmě Hladiš sám toužil. Tureček mu totiž od září 1950 vyjednal pozici úředníka v potravinářském průmyslu, byť zpočátku velmi daleko od jeho bydliště (v severomoravském Bruntále). Je otázkou, zda by jako bývalý tajemník národněsocialistické strany a střední zemědělec mohl bez přímluvy StB na takový post nastoupit.

Jak však vlastně probíhala Hladišova spolupráce po ‚technické‘ stránce? Styk řídicího orgána se spolupracovníkem probíhal buďto písemně (spolupracovník zasílal své zprávy poštou na dohodnutou adresu), častěji však osobně na předem dohodnutých schůzkách, kde agent své poznatky sdělil pracovníkovi StB ústně a vyslechl si své další úkoly. Tureček při obsluhování Hladiše využíval hlavně druhý způsob – oba muži se osobně setkávali na různých místech v průměru šestkrát do měsíce. K setkávání docházelo vesměs na nádražích nebo v nádražních restauracích v Bzenci, kde Hladiš studoval, v Uherském Brodě, odkud to měl domů do Prakšic nejbliže, nebo v Uherském Hradišti či Starém Městě, kam to měl zase blízko Tureček.

---

⁵¹ Tamtéž, č. 1. 38, A – list č. 11/1950 ze 2. 2. 1950.

⁵² Tamtéž, č. 1. 244, A – list č. 4/1950 ze 12. 1. 1950.

⁵³ ABS, f. BN-V Vyšetřovací spisy – Brno, V 2038 Brno, Spis Calábek a spol., svazek operativní materiál 2, č. 1. 246, A – list č. 5/1950 ze 12. 1. 1950

Po každé schůzce mezi řídicím orgánem a tajným spolupracovníkem měl řídicí orgán povinnost vypracovat hlášení o tom, jak schůzka proběhla, co se od spolupracovníka dozvěděl a jaké mu dal úkoly. Tato hlášení měla formu tzv. A – listů a B – listů. Pro oba dokumenty existoval předtištěný formulář, rozdělený na několik částí.

B – list popisoval zejména průběh uskutečněné schůzky, tj. kdy a kde se odehrála, jaké bylo agentovo chování, jaké dostal další úkoly, jaké další využití agenta jeho řídicí orgán navrhuje, zda spolupracovník dostal vyplacenu nějakou odměnu a jaké výlohy během schůzky spolupracovníkovi a příslušníku StB vznikly (schůzky se často odehrávaly v restauracích). B – list se zakládal do agenturního svazku příslušného tajného spolupracovníka. Tento svazek měl na starosti agentův řídicí orgán.

Obsahem A – listu byly poznatky, které spolupracovník během schůzky řídicímu orgánu sdělil. A – list se zpracovával pro každou jednu ucelenou informaci, která byla podána, takže z každé schůzky mohlo vzniknout až několik A – listů. Vedle sdělené zprávy a s ní souvisejících faktů (jak spolupracovník zprávu získal, zda ji řídicí orgán považuje za pravdivou aj.) obsahoval tento dokument značku agenta a jeho krycí jméno, datum předání zprávy, datum zpracování zprávy řídicím orgánem (obě data se mohla lišit až o několik dní), a konečně také značku řídicího orgánu.⁵⁴

Forma této značky (vlastně krycího jména) byla přesně stanovena: tvořilo ji číslo referátu,⁵⁵ na němž řídicí orgán působil, lomená prvním a posledním písmenem jeho příjmení. V Hladišově případě byla značka řídicího orgánu – Jaroslava Turečka – následující: 10/Tk. Číslice „10“ byla směnicemi přidělena vedoucímu 1. oddělení krajského velitelství.⁵⁶ Řídicí orgán vyhotovil každý A – list ve více kopiích. Jednu zakládal do agenturního svazku, další předával k distribuci příslušnému oddělení (nebo přímo referátu), které se zabývalo ve zprávě zmíněnou problematikou.⁵⁷

Se znalostí administrativního zpracovávání agenturních zpráv, kterou jsme právě nastínili, můžeme poměrně snadno vyčíst některé zajímavé údaje o průběhu spolupráce Vratislava Hladiše. V Archivu bezpečnostních složek se autorovi doposud podařilo nalézt celkem 25 A – listů, které byly Jaroslavem Turečkem vyhotoveny od ledna do září 1950, kdy spolupráce s Hladišem v podstatě ustala (viz dále), když byla ještě před tím (na konci srpna)

⁵⁴ ABS, f. A 31 Statisticko evidenční odbor, i. č. 2, Pomůcka administrativně – operační pro krajská velitelství státní bezpečnosti, vložka číslo III/2-D a vložka číslo III/A-E.

⁵⁵ Každé krajské velitelství StB bylo rozděleno na šest oddělení, přičemž každé z nich se ještě dále dělilo na jednotlivé referáty, jejichž seznam i krycí čísla byla jednotně stanovena směnicemi. Viz. J. Frolík, *Ještě ...*, s. 437 – 438.

⁵⁶ ABS, f. A 31 Statisticko evidenční odbor, i. č. 2, Pomůcka administrativně – operační pro krajská velitelství státní bezpečnosti, příloha číslo I/7.

⁵⁷ Tamtéž, vložka číslo III/A-E.

značně narušena tím, že se Hladiš odstěhoval kvůli novému zaměstnání. Z pořadových čísel dochovaných listů vyplývá, že jich celkem muselo být nejméně 71. To znamená, že nejméně tolik muselo být Hladišem dodaných „zpráv“. Nesmíme ovšem zapomínat, že z každé schůzky mohlo A – listů vzniknout hned několik. Počtu schůzek odpovídá pouze počet B – listů, ty se však v Hladišově případě (zřejmě) nedochovaly. Naštěstí však bylo na každém A – listu vedle ostatních, výše popsaných informací uvedeno také pořadové číslo příslušného B – listu. Díky této skutečnosti víme, že Hladiš a Tureček se za zhruba osm měsíců Hladišovy intenzivní spolupráce (od začátku roku 1950 do jeho přestěhování na konci srpna) sešli přesně padesátkrát. K tomuto číslu nás přivádí pořadové číslo B – listu 50/1950, přičemž tento list popisoval schůzku z 20. srpna. Po něm jsme informováni pouze o třech dalších Hladišem podaných zprávách ze září 1950, které mohly být zaslány poštou.⁵⁸

Z uvedených čísel vyplývá, že průměrně docházelo k šesti schůzkám za měsíc. Zároveň z dochovaných archiválií víme, že četnost setkání kolísala. Kupříkladu od 6. února do 6. března se oba muži setkali hned osmkrát – jedná se o období, kdy Hladiš pracoval s Turečkovým souhlasem na výrobě protirežimního letáku, proto byl zřejmě nutný relativně častý styk a informování. Naproti tomu v období od 6. dubna do 1. července, tedy téměř tři měsíců, došlo k pouhým sedmi schůzkám. Snad tomu tak bylo proto, že Hladiš dokončoval studium na konzervářské škole a musel tedy intenzivněji studovat.

Bylo by přínosné, kdybychom mohli Hladišovu spolupráci (například četnost schůzek) alespoň nějakým způsobem porovnat s některým jiným tajným spolupracovníkem z tohoto období. Pak by bylo možné s jistou dávkou odměřenosti konstatovat, zda byla Hladišova spolupráce v tomto ohledu (zhruba) průměrná, nebo naopak nezvykle silná či slabá.

Za tímto účelem můžeme využít materiály, které patří jiným soudobým tajným spolupracovníkům KV StB Uherské Hradiště a které se dochovaly v Archivu bezpečnostních složek. Konkrétně se jedná o skromnější počet A – listů, které se nacházejí ve vyšetřovacích spisech tzv. akce „Včela“, v jejímž rámci byl V. Hladiš v roce 1952 nakonec odsouzen, a ve fondu B 6-5 (Krajská správa Ministerstva vnitra Gottwaldov). Pro přehlednost představujeme získané údaje v následující tabulce.⁵⁹

---

⁵⁸ Pro všechny použité A – listy viz ABS, f. BN-V Vyšetřovací spisy – Brno, V 2038 Brno, Spis Calábek a spol., svazek operativní materiál 1; tamtéž, V 2038 Brno, Spis Calábek a spol., svazek operativní materiál 2; tamtéž, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., svazek operativní materiál; ABS, f. B 6-5 Krajská správa Ministerstva vnitra Gottwaldov, inv. č. 2, kr. 3.

⁵⁹ Všechny údaje získány – viz předchozí poznámku.

<u>Krycí jméno</u> <u>spolupracovníka:</u>	<u>Počet schůzek:</u>	<u>Období:</u>	<u>Průměrná četnost</u> <u>schůzek:</u>
Janický (tj. V. Hladiš)	50	± 8 měsíců	cca 6 / měsíc
Josef ⁶⁰	13	necelých 5 měsíců	cca 3 / měsíc
Mírek ⁶¹	38	± 8 měsíců	cca 4-5 / měsíc
Rudolf ⁶²	30	± 9 měsíců	cca 3-4 / měsíc
Tonda ⁶³	29	± 4 měsíce	cca 7 / měsíc

Z tabulky je patrné, že z uvedených (vlastně náhodně vybraných) tajných spolupracovníků StB je Hladišova četnost setkávání s řídicím orgánem druhá nejčastější. V posuzovaném ohledu jej předčil pouze agent „Tonda“. V jeho případě se však jednalo o již vyzkoušeného spolupracovníka. V popisované době byl nasazen coby „člověk ze zahraničí“ mezi skupinu osob, vážně podezříváných ze shromažďování zbraní, ze které (bez jejich vědomí, pochopitelně) Státní bezpečnost vytvořila tzv. kontrolní síť. Agent „Tonda“ tuto síť obsluhoval (tj. sbíral zprávy a ty pak dále předával příslušníkům StB), takže styk s ním musel být velmi častý.⁶⁴

Rozhodně na místě je srovnání Vratislava Hladiše se spolupracovníkem s krycím jménem „Mírek“. O něm víme, že byl ke spolupráci zavázán nepříliš dlouho před V. Hladišem – svoji první zprávu podal 20. září 1949. Byl tedy na podobné pozici jako Hladiš. Také délka srovnávaného období je téměř identická – osm měsíců. Srovnání s ostatními v tabulce uvedenými spolupracovníky už mírně pokulhává – nevíme, jak dlouho už jako agenti působili, ani žádné další podrobnosti. Přesto však tabulka relativně spolehlivým způsobem naznačuje, že obvyklá četnost styku agenturních spolupracovníků StB s řídicími orgány byla asi čtyřikrát až pětkrát do měsíce. Sám Hladiš se se svým řídicím orgánem stýkal ještě o něco častěji. To samozřejmě vypovídá spíše o aktivitě a zodpovědnosti Jaroslava Turečka coby řídicího orgána než o Hladišově ochotě spolupracovat.

⁶⁰ O spolupracovníkovi s krycím jménem Josef víme, že v době mezi 17. 2. a 6. 7. 1950 podal zprávy na celkem třinácti schůzkách.

⁶¹ Agent s krycím jménem Mírek podal první zprávu dne 20. 9. 1949 a poslední nám známou v daném roce dne 16. 12., kdy se jednalo o jedenáctou schůzku. Následujícího roku jsme ke dni 31. 5. informováni o tom, že došlo k 27. schůzce s tímto agentem v daném roce.

⁶² Agent s krycím jménem Rudolf poskytuje údaje o uvedeném počtu schůzek za období 13. 7. (kdy se jednalo o osmou schůzku) až 5. 12. 1949 (třináctá schůzka v daném roce, tedy sedm schůzek) a za období od počátku roku 1950 do 14. 4. (23. schůzka v daném roce).

⁶³ Tajný spolupracovník Tonda podal své zprávy na uvedeném počtu setkání v době od 9. 8. (27. schůzka) do 12. 12. 1951 (58. schůzka).

⁶⁴ ABS, f. A 8/1 Inspekce ministra vnitra, inv. j. 155, č. l. 28 – 29, vyjádření ppor. Josefa Horníčka.

Hladišova činnost na Hodonínsku

Tureček Hladišovu činnost zaměřil zejména na osoby, které se angažovaly při odchodu do zahraničí Aloise Hrabalíka a jeho společníků, tj. na Jana Melichara a některé další. Hladiš proto začal J. Melichara v jihomoravském Týnci opět navštěvovat. Někdy jej tam tajně automobilem vozil přímo Tureček.⁶⁵

Melichar se vedle zprostředkování odchodů za hranice účastnil také dalších aktivit – tajné doručování dopisů a zpráv (soukromých a v určité míře snad i špionážních) do Rakouska, ukryvání hledaných lidí a podobně. Ve většině těchto aktivit však byl prakticky od počátku sledován Státní bezpečností. Nejprve byl hned po únoru 1948 zatčen a následně zavázán ke spolupráci, tu však nevykonával ke spokojenosti StB, která se domnívala, že většinu informací zamlčuje. Proto Melichara v průběhu roku 1948 kontaktoval nám už známý Jaroslav Tureček, který před Melicharem a jeho známými vystupoval jako „Jindra“, agent francouzské výzvědné služby.⁶⁶

Hladiš se měl napojit na okruh lidí kolem Jana Melichara také, aby Tureček (a Státní bezpečnost) mohli být podrobně informováni o všem, co by Melichar Turečkovi alias Jindrovi eventuelně neřekl. Tureček přísně dbal na to, aby se Hladiš nedozvěděl o tom, že jeho řídicí orgán vystupuje před Melicharem jako francouzský agent, a naopak aby Melichar neměl ponětí o tom, že se francouzský agent „Jindra“ stýká také s Hladišem.

Hladiš v tomto směru pracoval velmi aktivně. Snažil se získat si u Melicharových přátel co největší důvěru a vyzvědět na nich co nejvíce informací.

Jak jsme již zmínili při popisu tzv. kontrolních sítí, v dané době často platilo, že příslušníci StB vystupující jako západní zpravodajci a agenturní spolupracovníci Státní bezpečnosti působili často jako provokatéři a protirežimní činnost sami přímo vyvolávali. V tomto případě tomu tak není. Hladiš skutečně působil zejména jako informátor a sám k žádné činnosti nikoho nevybízěl. Podobně to platí také pro Turečka, také on po svých kontaktech v této konkrétní kauze vyžadoval pouze informace. Na druhou stranu ovšem Tureček – Jindra a jím řízený agent Hladiš vždy ochotně plnili prosby a požadavky, se kterými se jim jejich důvěřující „spolupracovníci“ svěřovali. Pokud se například jednalo o požadavek převedení nějakého člověka za hranice, Tureček – Jindra jej samozřejmě splnil, což mělo za následek, že daný uprchlík byl převeden přes hranice přímo příslušníky StB, aby pak byl v sovětské okupační zóně Rakouska jakoby náhodou dopaden příslušníky Rudé

---

⁶⁵ ABS, f. BN-V Vyšetřovací spisy – Brno, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., podsvazek vyšetřovacího svazku 5, č. I. 73.

⁶⁶ Tamtéž, V 2038 Brno, Spis Calábek a spol., vyšetřovací spis 6; dále V 2038 Brno, Spis Calábek a spol., svazek operativní materiál 2; a ABS, f. A 8/1 Inspekce ministra vnitra, inv. j. 1405.

armády a pak předán Státní bezpečnosti. Z dosud nalezených archiválií není zřejmé, ke kolika takovým případům došlo, jednalo se však o minimálně dva kněží (viz dále).

Informace, které Hladiš získal od okruhu známých Jana Melichara, a které následně předal Turečkovi, byly využity například k dopadení dvou kurýrů, kteří přes hranice doručovali zprávy od emigrantů v Rakousku jejich příbuzným do Československa a naopak. Jak nás informují hlášení Jaroslava Turečka a jeho pozdější výpověď, o obou těchto kurýrech se vzápětí po jejich zadržení příslušníky StB zjistilo, že se ve skutečnosti jedná o členy StB, působící u centrálního útvaru v Praze.⁶⁷

V srpnu 1950 se měl Hladiš dokonce stát součástí jedné drobnější „zpravodajské hry“⁶⁸ v Rakousku. Na konci července 1950 se totiž Tureček od Hladiše dozvěděl, že Melichar po Hladišovi žádá, aby sehnal člověka ochotného odejít za hranice a tam vyhledat bývalého národněsocialistického poslance Antonína Bartoše a předat mu určité zprávy.⁶⁹ O činnost A. Bartoše jevílo krajské velitelství v Uherském Hradišti mimořádný zájem. Bartoš působil v době německé okupace na jihovýchodní Moravě jako velitel výsadkové skupiny z Velké Británie, která prováděla špionáž pro spojence. Po válce se stal poslancem za národněsocialistickou stranu, po Únoru odešel do emigrace a působil ve zpravodajské službě generála Moravce.⁷⁰ Státní bezpečnost proto Bartoše podezřívala, že své špionážní aktivity v ČSR rozvíjí zejména tam, kde měl zkušenosti a známé z válečné doby – na jihovýchodní Moravě. Právě na skupinu lidí kolem Jana Melichara se StB prostřednictvím Turečka napojila zejména proto, aby případné Bartošovy aktivity v této oblasti včas odhalila.⁷¹

Tureček se po obdržení Hladišovy zprávy obával, že po této hledané spojce si chce Melichar ověřit, zda je Tureček – Jindra skutečně agent zahraniční služby, za kterého se vydával. Zvláště někteří lidé kolem Melichara totiž začínali tušit, že s údajným západním agentem je něco v nepořádku. Také z tohoto důvodu nejspíš Melichar s touto věcí vůbec neseznámil Turečka – Jindru, přestože ten Melicharovi několikrát předtím zařídil přechod do zahraničí pro několik lidí.

---

⁶⁷ MZA, f. C 145 Státní soud, oddělení Brno, i. č. 1377, karton 311, f. 496 – 498.

⁶⁸ „Zpravodajské hry“ byly zvláštní operace, které Státní bezpečnost připravovala a uskutečňovala s úmyslem infiltrovat rozvědné služby západních států, podsouvat jim nepravdivé či zavádějící zprávy a podobně. Viz Dalibor STÁTNÍK, *Československé zpravodajské hry v Rakousku v počátcích studené války. Exilové skupiny, západní rozvědné služby a jejich infiltrace československými agenty*, Soudobé dějiny 4, 2003, s. 487 – 518.

⁶⁹ ABS, f. BN-V Vyšetřovací spisy – Brno, V 2038 Brno, Spis Calábek a spol., svazek operativní materiál 2, č. l. 264, A – list 62/1950 ze 12. 8. 1950.

⁷⁰ Antonín BARTOŠ – Radimír KUNC – Zdeněk JELÍNEK, *Clay – Eva volá Londýn ... Hlášení z let 1939 – 1945*, Praha 1992, s. 260 – 261.

⁷¹ MZA, f. C 145 Státní soud, oddělení Brno, i. č. 1377, karton 311, f. 496 – 498.

Státní bezpečnost proto plánovala, že Hladišem dodaného kurýra zadrží buďto při přechodu hranic, nebo (pokud zprávy nebudou zvlášť závadné) jej nechá přejít a počká si i na odpověď na přenášené zprávy. Podle charakteru zpráv také bude rozhodnuto, zda budou zatčeni i Melichar a jeho známí.⁷²

Akce však nakonec uskutečněna nebyla. Všechna jednání mezi Melicharem a navrhovaným kurýrem se musela dít výhradně prostřednictvím Hladiše (Tureček na tom trval), ten ovšem od 1. září nastoupil místo v potravinářském závodě až v severomoravském Bruntále. Věc proto byla odložena a StB počítala, že se v akci bude pokračovat ve chvíli, kdy Hladiš bude mít nárok na dovolenou a bude moci na jižní Moravu opět přijet.

Hladiš jako spoluautor protirežimního letáku

Vedle Melichara se měl V. Hladiš podle Turečkových pokynů napojit také na další osobu, která se angažovala v ukrývání Aloise Hrabalíka a v jeho přechodu za hranice. Touto osobou byl Vítězslav Klíma (narozen 1905) z obce Strání (dnešní okres Uherské Hradiště). Hladiš Klímu znal jako nadšeného člena bývalé národněsocialistické strany a nyní jako aktivního odpůrce nového režimu. Ze stejného důvodu se o Klímu zajímala Státní bezpečnost.

V únoru 1950 Hladiš Klímu navštívil v jeho domě ve Strání pod záminkou, že jej chce poprosit o zapůjčení knihy, kterou u něj dříve viděl. Během návštěvy se od Klímy dozvěděl, že mimo jiné plánuje vytvořit leták u příležitosti stého výročí narození Tomáše G. Masaryka (7. března) a ten plánuje rozeslat všem učitelům v okolí. Letákem chtěl Klíma učitele nabádat, aby učili podle Masarykových zásad demokracie a humanizmu.⁷³

Při tomto setkání také Klíma Hladiše požádal, aby mu příště přivezl koncept takového letáku a sehnal také cyklostylovou blánu. Rozmnožení a odeslání letáků pak prý už Klíma zařídí sám. Hladiš však měl od Turečka příkaz, aby on sám pokud možno žádné protirežimní aktivity nevyvíjel a také k nim nedával popud.⁷⁴ Při příští návštěvě, která se uskutečnila po předchozí schůzce s Turečkem, proto Hladiš nepřivezl slíbenou blánu s tím, že se mu nepodařilo ji opatřit. Koncept letáku Klímovi dal, ale podle Hladišovy výpovědi jej schválně sestylizoval tak, aby s ním Klíma nesouhlasil. Klímovi se návrh skutečně nelíbil, a proto ještě v Hladišově přítomnosti nadiktoval text vlastní.

---

⁷² ABS, f. BN-V Vyšetřovací spisy – Brno, V 2038 Brno, Spis Calábek a spol., svazek operativní materiál 2, č. 1. 268, A – list č. 65/1950 ze 21. 8. 1950.

⁷³ Tamtéž, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., svazek operativní materiál, č. 1. 39, A – list č. 12/1950 z 8. 2. 1950.

⁷⁴ Tamtéž, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., podsvazek vyšetřovacího svazku 5, č. 1. 83, výpověď Vratislava Hladiše.

Klíma dále Hladišovi předal svazek obálek s tím, že Hladiš má sehnat seznam učitelů z několika okolních okresů a tyto adresy na obálky napsat. Klíma sám pak sehnal seznam učitelů ze zbývajících blízkých okresů a s pomocí Věry Pančochové, zaměstnankyně sekretariátu ČSS v Uherském Brodě, leták na cyklostylu na sekretariátě rozmnožil.⁷⁵

O něco později předala V. Pančochová Hladišovi rozmnožené letáky i seznam adres. Hladiš celou věc opět konzultoval s Turečkem, ten ale neměl zájem, aby se takové věci Hladiš přímo účastnil, a proto Hladišovi přikázal, aby obálky Klímovi vrátil s tím, že psát adresy rukou je nebezpečné z důvodu prozrazení. Samotné letáky (asi 150 kusů) Hladiš odevzdal Turečkovi.⁷⁶ Zda si Klíma nějaké letáky ponechal a sám rozeslal, není z dochovaných dokumentů zřejmé. Jisté však je, že Vítězslav Klíma i Věra Pančochová byli za tuto činnost v roce 1952 ve zinscenovaném soudním procesu odsouzeni.

Žijící účastnice těchto událostí, paní Věra Pančochová, při rozhovoru s autorem pravdivost všech výše popsaných událostí rezolutně popřela. Je však nutno konstatovat, že všechny dochované archivní materiály se v této věci vzácně shodují, a proto se přikláníme k verzi, kterou nám předkládají dokumenty StB. Odmítání pravdivosti ze strany paní Věry Pančochové je patrně důsledkem dodnes zřejmého strachu a dále také nedostatečnou důvěrou k autorovi.⁷⁷

Převedení dvou duchovních do Rakouska a ukončení spolupráce

Asi nejvýznamnější akcí, která s Hladišovým působením coby konfidenta StB souvisí, je útěk dvou farářů z Uherskobrodsko na Západ. Ten mohl díky Hladišově činnosti dopadnout pro oba duchovní velmi nešťastně.

Někdy v červenci roku 1950 se Hladiš od Vítězslava Klímy dozvěděl, že faráři Bohumil Hrubý z Uherského Brodu a Jan Dubský z Hladišových rodných Prakšic se ukrývají před zatčením. To jim má hrozit kvůli tomu, že během bohoslužeb četli zakázané pastýřské listy. Proto se oba kněží pokoušeli utéct na Západ.⁷⁸

---

⁷⁵ Tamtéž, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., podsvazek vyšetřovacího svazku 5, č. 1. 82 – 83, výpověď Vratislava Hladiše ze 7. 1. 1952; dále tamtéž, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., vyšetřovací spis 2, č. 1. 247 – 248, výpověď Věry Pančochové ze 27. 2. 1952; dále tamtéž V 2038 Brno, Spis Calábek a spol., vyšetřovací spis 3, č. 1. 435 – 437, výpověď Vítězslava Klímy ze 7. 8. 1951.

⁷⁶ Tamtéž, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., svazek operativní materiál, č. 1. 45, A – list č. 27/1950 ze 7. 3. 1950.

⁷⁷ Rozhovor s paní Věrou Pančochovou, 9. 11. 2007.

⁷⁸ ABS, f. BN-V Vyšetřovací spisy – Brno, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., podsvazek vyšetřovacího svazku 5, č. 1 85, výpověď Vratislava Hladiše ze 7. 1. 1952; dále tamtéž V 2038 Brno, Spis Calábek a spol., podsvazek vyšetřovacího svazku 3, č. 1. 438, výpověď Vítězslava Klímy ze 7. 8. 1951.

Hladiš okamžitě celou věc nahlásil Turečkovi. Ten později uvedl, že Hladiš „*projevil ohromnou radost nad tím, že konečně mně bude moci podat jednu kloudnou zprávu, neboť se cítil velkým dílem zavázán za to, že nebyl dán za shora uvedenou činnost před soud* (tj. útěk Aloise Hrabalíka a spol. – pozn. L. B.)“⁷⁹

Tureček Hladišovi schválil, aby splnil požadavek, který mu Klíma v souvislosti s odchodem dvou farářů dal – totiž aby zajel do Týnce k J. Melicharovi a útěk dohodnul s ním. To Hladiš také udělal.⁸⁰ Melichar se pak obrátil na Turečka – Jindru s žádostí, aby přechod zařídil. Po konzultaci celé záležitosti na krajském velitelství v Uherském Hradišti (a s centrálou StB v Praze) bylo rozhodnuto, že oba duchovní budou převedeni pod kontrolou StB do Rakouska. Tam měli být v sovětské okupační zóně jakoby náhodou dopadeni příslušníky Rudé armády a následně vrácení do ČSR.⁸¹

Tento plán začal být uskutečňován. Ve stanovený den vyzvednul Hladiš oba duchovní v jejich úkrytu a všichni tři nastoupili do dohodnutého vlaku směrem na Břeclav. Ve stanici Moravský Písek je pak Hladiš prostřednictvím domluveného hesla předal muži, jehož popis Hladiš předem dostal (zřejmě se jednalo o příslušníka StB).

Co přesně se událo od této chvíle nevíme. Z dálnopisu určeného pražské centrále StB se dovídáme, že „*v průběhu provádění zmíněné akce nastaly nějaké nepředvídané okolnosti, nepodařila se věc dle daného předpokladu a oba duchovní se dostali ilegálně do Rakouska, aniž byli zadrženi a vráceni zpět do ČSR. Později se podařilo těmto uprchnout do Itálie, neboť asi před 14 dny* (tj. na začátku října 1950 – pozn. L. B.) *měl dr. Hrubý z Uherského Brodu ve vatikánském rozhlasu krátkou relaci o pronásledování duchovních.*“⁸²

Vraťme se nyní k Vratislavu Hladišovi. Ten počínaje letními prázdninami roku 1950 úspěšně ukončil konzervářenskou školu v Bzenci a od 1. září nastoupil do zaměstnání v potravinářské továrně v Bruntále na severní Moravě. Domů do Prakšic a do Uherského Brodu tak už zajížděl jen občas. Proto se také Jaroslav Tureček coby řídicí orgán mohl s Hladišem zřejmě stýkat mnohem méně než dříve.

Nové místo Hladišovi vyjednal Tureček za spolupráce s KV StB Olomouc na kádrovém oddělení krajského podnikového ředitelství s tím, že Hladiš bude StB informovat o poměrech v bruntálské konzervárně, neboť „*ředitelství má jistá podezření*“. Shodou okolností se mezi archiváliemi Archivu bezpečnostních složek zachovala také některá tato hlášení o situaci

⁷⁹ MZA, f. C 145 Státní soud, oddělení Brno, i. č. 1377, karton 311, f. 496 – 498.

⁸⁰ ABS, f. BN-V Vyšetřovací spisy – Brno, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., podvazek vyšetřovacího svazku 5, č. 1 83 – 86, výpověď Vratislava Hladiše ze 7. 1. 1952.

⁸¹ Tamtéž, V 2038 Brno, Spis Calábek a spol., svazek operativní materiál 2, č. 1. 272 – 275, dálnopisná zpráva ze 16. 10. 1950.

⁸² Tamtéž.

v bruntálském podniku ze září roku 1950. Dokládají touhu a schopnost StB zajistit si informace skutečně o veškerém dění ve státě. Hlášení, sepsaná Turečkem podle Hladišových udání, obsahují nejrůznější informace o poměrech a nedostatcích v bruntálském závodě.⁸³

Zároveň se doba Hladišovy spolupráce se Státní bezpečností začala chýlit ke konci. Po odchodu farářů Hrubého a Dubského do zahraničí totiž Hladiš udělal něco, co celou jeho slibnou kariéru konfidenta StB v podstatě ukončilo. V době, kdy se oba duchovní ukrývali, sdělil B. Hrubý Hladišovi tajné heslo, které mělo sloužit k navázání kontaktu s jeho příbuznými a přáteli po tom, co odejde do emigrace. Heslo znala ještě farářova dobrá známá – Karla Gerlichová z Uherského Brodu. S ní bylo umluveno, že kdyby faráři v cizině něco potřebovali, mohou vyslat posla, který se prokáže uvedeným heslem. Po tomto člověku by pak Gerlichová mohla poslat do ciziny potřebnou pomoc.

Když se Hladiš po nějaké době dozvěděl, že oba faráři jsou již v bezpečí na Západě, sám Karlu Gerlichovou vyhledal. Prokázal se jí domluveným heslem a představil se jí jako člověk, který přichází ze Západu a který se setkal s oběma faráři. Důvěřivé ženě namluvil, že Hrubý i Dubský potřebují peníze, a aby utvrdil svou důvěryhodnost, požadoval navíc ještě balíček, o němž věděl, že jej Dubský nechal u jiného svého známého. Gerlichová údajnému západnímu agentovi naneštěstí uvěřila a na několika dalších schůzkách, které mezi nimi proběhly, postupně Hladišovi předala 25 000 korun a několik drobných zlatých předmětů. O těchto věcech Hladiš před Turečkem pochopitelně mlčel.⁸⁴

Hladiš ke své smůle nevěděl, že dané heslo svěřil Hrubý také Vítězslavu Klímovi. Tomu také farář řekl, kdo další o hesle ví – totiž Gerlichová a Hladiš. Když potom Klímu Karla Gerlichová navštívila a řekla mu o setkání se západním agentem, který chtěl pro faráře peníze, nechal si Klíma údajného agenta velmi podrobně popsat a okamžitě pojal podezření, že se jedná o Hladiše. S tím se při nejbližší příležitosti svěřil Melicharovi, který zase požádal o radu Turečka – Jindru. Tak se o celé věci dozvěděla i StB. Tureček si vyžádal setkání přímo s Klímou. Klíma Turečkovi oznámil, že si je téměř jistý tím, že se jedná o Hladiše. Pro naprosté ujištění ještě po Gerlichové Klíma chtěl, aby ho o příští schůzce s údajným agentem informovala předem, aby se mohl na vlastní oči přesvědčit, o koho se ve skutečnosti jedná. Pokud to opravdu bude Hladiš (o čemž Klíma nepochyboval), bude nutné z toho vyvodit

---

⁸³ ABS, B 6-5 Krajská správa ministerstva vnitra Gottwaldov, inv. j. 2, kr. 3, č. 1. 150, 152-155, A – listy č. 68, 70 a 71/1950 z 18., 25. a 26. září 1950.

⁸⁴ ABS, f. BN-V Vyšetřovací spisy – Brno, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., podvazek vyšetřovacího svazku 5, č. 1 88, výpověď Vratislava Hladiše ze 7. 1. 1952.

důsledky. Co konkrétně tím Klíma myslel, není zřejmé. Jisté však je, že StB se obávala, že „*Klíma a Melichar budou Hladiše nějakým způsobem likvidovat*“.⁸⁵

Za této situace musela Státní bezpečnost rychle uvažovat, co podniknout. Pokud by nedělala nic a nechala Hladiše znovu se s Gerlichovou sejit, Klíma by jej definitivně poznal a bezpečnost by tak o Hladiše jako agenta přišla. Pokud by však Tureček pod jakoukoli záminkou Hladiše varoval (Hladiš totiž neměl vědět o tom, že Tureček je coby západní agent ve styku s Melicharem), padlo by ze strany Klímy a Melichara na Turečka – Jindru oprávněné podezření z nekalé hry.

Sama Státní bezpečnost o pravé totožnosti údajného západního agenta, který Gerlichovou navštívil, neměla nejmenší pochybnosti. Krajské velitelství v Uherském Hradišti totiž kontrolou pošty zjistilo, že Hladišovi byl odeslán dopis, v němž je mu nabízeno odkoupení zlatých drobností, o které sám žádal.

Krajské velitelství Uherské Hradiště nakonec dospělo k názoru, že stojí za to Hladiše jako agenta zachránit a celou záležitost mu vyložit: „*Jelikož Hladiš je schopný agent, který má dalekosáhlé možnosti, bylo by prospěšné tohoto i nadále používat, avšak jeho zprávy druhostranně kontrolovat.*“⁸⁶

Plán bezpečnosti počítal s tím, že Hladiš pod nějakou záminkou zaměstnání v Bruntále ukončí a bude oficiálně poslán pracovat do dolů na Ostravsko. Odtamtud by ‚utekl‘ a odešel by do okolí Valašských Klobouk, kde již před Únorem působil coby tajemník národních socialistů. Tam měl (jako člověk žijící v ilegalitě) proniknout do jedné z tamějších odbojových skupin, o které StB sice věděla, ale nebyla na ni dosud napojena (podle dokumentů StB se mělo jednat o skupinu ‚Knoll-Bakala‘).⁸⁷

Tureček se proto vypravil za Hladišem do Bruntálu. Tam mu řekl, že StB na hranicích zadržela člověka, který přicházel do ČSR s rozkazem Hladiše zabít kvůli jakémusi podvodu. Na to Hladiš Turečkovi celou záležitost týkající se oklamání Karly Gerlichové přiznal a předal mu veškeré zlato, které takto získal.

Tureček také Hladišovi oznámil, že kvůli této věci bude muset odejít do illegality. Hladiš dostal příkaz celou věc pravdivě sepsat. Tureček mu také nechal týden na to, aby se rozmyslel, zda nabídku odejít do illegality přijímá. Po uplynutí stanovené doby se opět sešli. Hladiš předal Turečkovi své sepsané doznání, avšak odchod do illegality rezolutně odmítl. Zdůvodnil to těmito slovy: „*Nakonec po vytvoření nějaké organizace nebo činnosti bych byl*

---

⁸⁵ Tamtéž, V 2038 Brno, Spis Calábek a spol., svazek operativní materiál 2, č. l. 272 – 275, dálnopisná zpráva ze 16. 10. 1950.

⁸⁶ Tamtéž, č. l. 277, zpráva pro Útvar 701-A ze 25. 10. 1950.

⁸⁷ Tamtéž, č. l. 272 – 275, dálnopisná zpráva ze 16. 10. 1950.

stejně zatčen a s jinými potrestán. Když nemohu býti na svobodě, tak raději se nechám zavřít hned“. Za této situace Tureček prohlásil, že tedy bude nutné, aby Hladiš přerušil veškeré styky s Klímou i Melicharem, a že o jeho odchodu do ilegality se rozhodne později. Nově měl Hladiš podávat pouze písemné zprávy o poměrech v závodě, ve kterém pracoval. Tureček přislíbil, že se bude pokoušet získat pro Hladiše vhodné zaměstnání blíže Uherského Hradiště, aby mohli být v lepším spojení.⁸⁸

Od této schůzky v Bruntále se Hladiš s Turečkem scházel již jen sporadicky. Několikrát se podle Hladiše sešli v Uherském Hradišti na nádraží, kam za Turečkem vždy po písemném oznámení přijel a předal mu své sepsané zprávy o situaci v bruntálské konzervárně (v archivu se je dohledat nepodařilo). Tureček jej také ubezpečil, že má již pro něj dohodnuté přeložení na ředitelství potravinářského podniku v Uherském Hradišti.

Pak už se Hladiš se svým řídicím orgánem nesetkal. Tureček Hladišovi ještě několikrát vzkázal, aby se s ním telefonicky spojil, nebo aby za ním osobně přijel. Přestože se Hladiš o telefonický a písemný kontakt několikrát pokusil, neuspěl.⁸⁹

Jaroslav Tureček byl totiž od dubna do července 1951 na kurzu v krajské politické škole v Gottwaldově⁹⁰ a na agenturní práci mu tedy mnoho času nezbývalo, možná jí byl snad zcela zproštěn. V této době (od konce roku 1950) navíc upadl v nemilost u krajského velitele Hlavačky a navíc podle kádrového posudku z jeho osobního spisu „*počaly se množiti stížnosti na formy jeho práce a jeho spolehlivost*“, kterými se začalo zabývat ministerstvo národní bezpečnosti. Zdá se proto, že na popisovaný kurz byl poslán nejspíše s úmyslem „uklidit ho“, dokud nebudou stížnosti vyřešeny. Nakonec byl Tureček ze služeb ministerstva národní bezpečnosti někdy v srpnu 1951 propuštěn.⁹¹

V době, kdy se řešily stížnosti na Jaroslava Turečka, začala se stahovat mračna také nad jeho agentem Hladišem. Krajské velitelství v Uherském Hradišti začalo od června 1951 řešit případ odbojové skupiny „Včela“, která měla být složena z bývalých národních socialistů (nyní členů ČSS) na Uherskobrodsku a měla připravovat ozbrojené povstání. Ve skutečnosti však skupina „vznikla“ teprve zpětnou konstrukcí vyšetřovatelů StB na základě vynucených výpovědí uvězněných osob.⁹² Během výslechů některých osob, které byly v souvislosti s touto skupinou brutálně vyšetřovány příslušníky KV StB v Uherském Hradišti, se začalo objevovat

⁸⁸ Tamtéž, V 2038 Brno, Spis Souček a spol., podvazek vyšetřovacího svazku 5, č. 1 88, výpověď Vratislava Hladiše z 11. 1. 1952.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ MZA, f. C 145 Státní soud, oddělení Brno, i. č. 1377, karton 311, f. 496 – 498.

⁹¹ ABS, f. Personální spisy ministerstva vnitra, spis ev. č. 1042/25 Jaroslav Tureček.

⁹² Blíže o akci „Včela“ a Hladišově úloze v ní viz Libor BÍLEK, *Akce „Včela“*. *Likvidace údajné protistátní skupiny na Uherskobrodsku v roce 1951*. (Bakalářská práce), Brno, PdF MU, 2008, 109 s. Dostupné také online na: http://is.muni.cz/th/182689/pedf_b/

také jméno Vratislava Hladiše. Sám Tureček k tomu později uvedl: „*V době, kdy na KV StB byla realizována skupina Včela, (...) za mnou přišel s. Huzlík s tím, že hodlají ve skupině Včela realizovat mého spolupracovníka Vratislava Hladiše, neboť tento prý má velkou činnost ve skupině Včela a divil se tomu, že mne o své činnosti v této skupině nepodal žádnou zprávu. (...) Přesto, že jsem namítal, že by nebylo správné Hladiše zatknout a naopak jsem navrhoval, abychom si za Hladišem spolu zajeli a v této věci jej řádně vyslechli, přesto byl Hladiš realizován* (tj. zatčen – pozn. L. B.). *Na dotaz, jakou činnost měl Hladiš v akci Včela, mně bylo s. Kadlčíkem sděleno, že se jedná o činnost, o které jsem nevěděl.*“⁹³

Dohra – zatčení, soud a věznění

Vratislav Hladiš byl zatčen dne 18. září 1951 podruhé, přímo ve svém novém bytě v Bruntále. Důvodem bylo právě podezření z jeho účasti v akci „Včela“. Během výslechů, které následovaly, se tento předpoklad nepotvrdil a Hladiš byl nakonec obžalován „pouze“ z toho, že přestože se od Aloise Hrabalíka dozvěděl o odbojové skupině v Praze, tuto skutečnost neoznámil, a že se spolu s dalšími lidmi podílel na odchodu do zahraničí Aloise Hrabalíka a čtyř dalších osob. Žaloba neopomněla ani podvod, kterým na Karle Gerlichové vylákal zlaté předměty a velkou finanční částku. Instituce, které Hladišův případ zpracovávaly – Státní prokuratura i Státní soud – byly o Hladišově působení coby tajného spolupracovníka StB informovány. Žaloba však byla vypracována tak, aby obsahovala pouze skutky, kterých se Hladiš dopustil bez vědomí Státní bezpečnosti.⁹⁴

Dle hledisek československé justice padesátých let byly tyto skutky soudem kvalifikovány jako trestný čin velezrady, neboť „*mu bylo známo, že* (Hrabalík a spol.) *odchází do ciziny s velezrádnými úmysly*“. Vylákání peněz a zlata na Karle Gerlichové soud kvalifikoval jako trestný čin podvodu.

Dne 16. října 1952 byl Vratislav Hladiš odsouzen při soudním líčení před Státním soudem, oddělení Brno, k úhrnnému trestu odnětí svobody na dvanáct let a k pokutě 30 000 korun, v případě nedobití pohledávky k dalším třem měsícům odnětí svobody. Soud rovněž vyslovil ztrátu čestných práv občanských na pět let a propadnutí tří čtvrtin jmění odsouzeného. Taktéž bylo vyhlášeno propadnutí částky 25 000 korun a všech zlatých předmětů, které Hladiš svým podvodem získal. Líčení se konalo v Uherském Hradišti

⁹³ MZA, f. C 145 Státní soud, oddělení Brno, i. č. 1377, karton 311, f. 496 – 498.

⁹⁴ Národní archiv v Praze, f. Státní prokuratura (neuspořádáno), sp. zn. 3 SPT II 68/52.

s vyloučením veřejnosti, neboť během něho byla probírána také Hladišova spolupráce s orgány StB.⁹⁵

Z vězení byl Vratislav Hladiš, podobně jako velká část politických vězňů, propuštěn na základě amnestie prezidenta republiky v roce 1960.⁹⁶ V té době mu bylo čtyřicet let. Amnestie však neznamenal popření viny a rehabilitaci. Propuštění političtí vězni si (i přes dočasné uvolnění v roce 1968) až do tzv. Sametové revoluce nesli cejch nespolehlivých a nežádoucích osob, takže byli zařazováni takřka výhradně do dělnických profesí. To byl i případ Vratislava Hladiše, který byl po propuštění zaměstnán jako dělník v uherskobrodském potravinářském podniku Fruta. V tomto městě se o něco později oženil a strávil zde zbytek života.⁹⁷

Ve svých jednámdesáti letech, v roce 1991, byl Vratislav Hladiš ze zákona částečně rehabilitován. Rehabilitace se týkala trestného činu velezrady, nikoli podvodu.⁹⁸ Podvod, jak bylo výše ukázáno, V. Hladiš skutečně spáchal, a to ze své vlastní vůle, nikoli v důsledku spolupráce se Státní bezpečností.

Vratislav Hladiš zemřel 1. listopadu 2000 v Uherském Brodě.⁹⁹ Dodnes však není zcela neznámou osobou – ve své rodné obci Prakšicích je pamatován jako člověk, který pomohl k útěku na Západ zdejšímu faráři Janu Dubskému a zachránil jej tak před zatčením, za což byl prý později zatčen a odsouzen.¹⁰⁰ Na základě zjištění, publikovaných v této studii, je ovšem zřejmé, že tomu bylo poněkud jinak.

---

⁹⁵ MZA, f. C 145 Státní soud oddělení Brno, i. č. 1377, kart. 321, f. 185 – 195.

⁹⁶ Tamtéž, f. 237.

⁹⁷ Rozhovor s panem Vratislavem Hladišem mladším, 21. 1. 2009.

⁹⁸ MZA, f. C 145 Státní soud, oddělení Brno, i. č. 1377, kart. 321, f. 82.

⁹⁹ *Brodský zpravodaj*, 20, prosinec 2000, s. 4.

¹⁰⁰ Viz internetové stránky obce Prakšice: František BURÁŇ, *Obec Prakšice – Páter Jan Dubský* [online], 2007 [cit. 2009-02-01]. <<http://www.praksice.cz/cms/index.php?page=pater-jan-dubsky>>.

Résumé

Studie se zabývá činností tajných spolupracovníků komunistické tajné policie v Československu (Státní bezpečnosti) v letech 1948 až 1951. Na základě studia archivních pramenů se snaží přiblížit metodiku uplatňovanou příslušníky Státní bezpečnosti při práci s tajnými spolupracovníky. Konkrétně je popisováno, jakým způsobem byli spolupracovníci řízeni, jak byli získáváni a jak jejich spolupráce probíhala. Práce poukazuje na to, jak překvapivě špatné a chaotické byly u Státní bezpečnosti počátky tohoto způsobu práce.

Obecné charakteristiky práce se sítí tajných spolupracovníků jsou v předkládané studii přiblíženy prostřednictvím příběhu jednoho konkrétního agenta krajského velitelství Státní bezpečnosti v Uherském Hradišti, bývalého tajemníka národněsocialistické strany. V textu je podrobně vylíčen průběh jeho spolupráce – od způsobu zavázání na konci roku 1949 až po ukončení spolupráce a následné zatčení v roce 1951. Zmíněna je četnost schůzek s řídicím příslušníkem bezpečnosti, konkrétní spolupracovníkova činnost a důvody ukončení spolupráce. Podle omezených možností se autor snažil archivní materiály konfrontovat a doplnit svědectvím pamětníků.